

בענין שהחיינו ועוד ברכות - שיעור 745

I. הכרה בטובת ה' יתברך אנו משבחים להקב"ה שהחיינו וגם וקיימנו דהיינו מיושבים בדעתינו להכיר טובת הבורא ואולי באמרנו והגיענו לזמן הזה היינו שבח על כל הזמן שהחיינו עד עתה ולא רק על רגע של עתה ובאמת היה ראוי להודות לה' על כל נשימה ונשימה כמבואר במדרשים על כל הנשמה תהלל יק' אלא שקבעו חז"ל ברכה זו על איזה דבר חדש ששמחין בו (שו"ת שאילת יעקב ח - ז"ד אות י"א שהובא בספר חיים של ברכה זף מ"ח)

II. הנה מצינו דברכת שהחיינו נאמרת על ה' אופנים (כ המועדים (עירונין מ:))
 א ועל המצות הבאות מזמן לזמן (רב שרירא גאון) וי"א או שיש בו שמחה (תוספות סוכה מ"ו:) וי"א או מזמן לזמן או קנין לו כתפילין או שאינה מצוייה בכל עת כמילה (רמב"ם זרכות י"ח - ט) ז ועל קנין דבר חדש (זרכות נ"ט: רכ"ג - ו) ז ועל ראיית פני חברו לאחר ל' יום (זרכות נ"ח: רכ"ה - ח) ז ועל פרי חדש מזמן לזמן (עירונין מ: רכ"ה - ז)

III. השאלות בענין שהחיינו

(א) כשיבוא משיח צדקנו - עיין במ"ב (רכ"ה - ה) דאין אומרים שהחיינו אלא אם נתחבר עמו פנים אל פנים ולא ע"י מכתבים וע"ע במ"ב (רכ"ג - ז) דילדה לו בת ולא ראה אותה לזמן ארוך מ"מ דכפעם ראשון כשרואה אותה מברך ברכת שהחיינו וכל שכן משיח שראה פעם ראשון וצ"ע וספק ברכות להקל ועיין בשו"ת עטרת פז (ח - זף ענ"ז) שכתב שיברך גם ברכת מחיה המתים והשהחיינו על משיח אמנם דעת המנחת שלמה (ח - ח"ס - כ"ז) שכתב שצריך לברך שהחיינו ועוד ג' ברכות (כ חכם הרזים א) שחלק מחכמתו ליראיו ז שחלק מכבודו ליראיו ואפשר הטעם שמברך על משיח הוא על מה שהחיה אותו ה' יתברך עד לאותו הזמן ואע"פ שאין זה בכלל המצות הבאים מזמן לזמן מ"מ הו"ל כאותם מצוות שאינם תדירות ושכיח שעליהם מברך כגון מילה ופדיון הבן משא"כ סיום הש"ס והמסכתא שהוא על גמר המצוה ועיין בשו"ת לב חיים (ז - מ"ז) שכתב שמברך ברכת אשר גאלנו וגם שהחיינו כי בודאי קובעים יום הגאולה ליו"ט

(ב) מי שנוהג להביא לט"ו בשבט אתרוגים מרוקחים (jam) אינו מברך עליהם שהחיינו כיון שלא ניכר בהם שום חידוש בין הישן להחדש אבל אם עושה המרקחת בבית מפירות חדשים שפיר מברך עליהם שהחיינו והיינו מרקחת ביתי (ספר ברכת השיר והשבח זף י) ויש נוהגין שלא לברך שהחיינו על שום פרי שמצוי בינינו כל שנה

(ג) חתן תורה וחתן בראשית מברכים שהחיינו משום שיש להם הנאה ושמחה מסיום התורה והתחלתה (רוקח סימן ע"ח) ועיין עוד בשו"ת רבבות אפרים (ג - מרכ"ז) דרוב הפוסקים סוברים שזה רק המשך מהקודם ולא פנים חדשות ואין מברכים

(ד) בעל תשובה אינו מברך שהחיינו על זה שחזר בתשובה כיון שהיא מצוה תמידית ולא בא מזמן לזמן ועוד דאין מברכים על קיום מצוות שמקיים האדם פעם ראשונה בחייו (ש"ך כ"ח - ה דלא כהרמ"א) ועוד דיש חשש שאולי יחזור למה שהיה ועיין בשו"ת יחווה דעת (ז - ח"ב) ולכאורה ה"ה בגר וחופה דאין מברכים שהחיינו וכ"כ המהרש"א (עלוי מגילה)

(ה) נשים מברכות שהחיינו על פאה נכרית חדשה (מערכת השיר והשבח זף רס"ח בשם רב משה)

(ו) קנה מכונית חדשה או מקרר חדש או מזגן חדש וכן מי שקנה לאשתו תכשיט חדש זהב או כסף לא יברך שהחיינו הואיל דברכת שהחיינו תלויה במנהג ומנהג העולם דלא לברך על כלים חדשים (כף החיים רכ"ג - כ) וע"ע במ"ב (רכ"ג - י"ג) דבכל הנ"ל אם הם דברים שלב האדם שמח בהם מברכים וכ"כ האג"מ (ג - פ"ז) דמברכים על כלי הבית ששמחים בהם

(ז) נולדו לו תאומים בן ובת מברכים הטוב והמטיב בלבד דבכלל מאתיים מנה (ספר תורת היולדת ל"ז - ז)

(ח) אם נולד לו נכד אינו מברך ועיין בבה"ל (רכ"ג ז"ה ילדה אשתו) בשם תשובת הרשב"א ודלא כספר חסידים שיכול לברך

ט) עד מתי יכולים לברך הטוב והמטיב למי שנולד לו בן - עיין במ"ב (רכ"ג - ג) דאפילו אם לא בירך תיכף כששמע יברך לכו"ע דעדיין הטובה נמשכת ונראה ודוקא אם עדיין תוקף השמחה בלבו (כף החיים ה) וי"א רק בשעת בשורה מברכים (אשל אברהם מבוטשאטש רכ"ג - ה) וי"א עד ג' ימים (תשובות והנהגות ה - ה בשם מור וקציעה)

י) הכותב או קונה ספר תורה חדש עיין בבאר היטב (רכ"ג - י) דיש לברך שהחיינו דעדיף בזה ממילה ופדיון הכן כיון שיוצא בקניה זו מצוות וכ"כ החת"ס (ל"ג) והמר"ם שי"ק (יו"ד רנ"ד) כתב דאין מברכין שאין אנו בקיאים בחסירות ויתירות ועוד דנעשים מעורות של בהמה (רמ"א ו)

יא) הבא פעם ראשונה לכותל המערבי וכן הבא לבקר בטיול פעם ראשונה לארץ ישראל אין מברכים שהחיינו דמה שיך לברך שהחיינו על זה שבא לכותל ורואה הבית בחורבנה אלא אדרבה יש לו לקרוע ועוד דרוב הפוסקים סברו שכל מצוה שמקיימה פעם ראשונה בחייו שלא מברך על זה שהחיינו כהש"ך (יו"ד כ"ח - ה) ודלא כהרמ"א

יב) מי שזכה לסיים כל הש"ס לא יברך שהחיינו עיין בשיעור 547 (I)

יג) קנה כלים לו וכלים לב"ב מברך על שלו שהחיינו ועל דב"ב מברך הטוב והמטיב דטוב הוא לדידיה שזכה שיהיה ב"ב מלובשים במלבושי כבוד (מ"ב רכ"ג - סקי"ט בשם הב"ח)

יד) אין לברך שהחיינו או הטוב והמטיב על כלים חדשים שצריכים טבילה ועדיין לא טבל וגם למי שקנה בית חדש ועדיין לא קבע המזוזות ועיין בשער הציון (אות כ"ה) דרע"א היה מסופק בזה וספק ברכות להקל

טו) אדם שעולה לגדולה לעבודה חשובה או רב עיין בשיעור 376 (ג-II)

טז) על קנין ספרים חדשים פסק המג"א דלא לברך דרק על מצוה הבאה מזמן לזמן מברך וגם מצוות לאו להאנות נתנו אמנם המור וקציעה כתב כיון שיש שמחה גדולה בקנין הספרים יכול לברך כמו על כל כלים חדשים ולכאורה כ"ש למי שמסיים הש"ס והשו"ע יכול לברך בשם ומלכות וכ"כ המ"ב (רכ"ג - י"ג) שמברך שהרי הברכה נתקנה על השמחה ולא על התשמיש של הספרים דמצוות לאו להאנות נתנו

יז) בנין בית הכנסת חדש - עיין במ"ב (סקי"ח) קהל שבנו או קנו בהכ"נ יעמוד הש"ץ ויברך בקול רם הטוב והמטיב להוציא את כולם וע"ע בכף החיים (ק"ג - אות ט"ו) דיברך על פרי חדש ובלאו הכי בלא שם ומלכות וכ"כ הילקוט יוסף (ז - ק"ג - ט"ז) דדינו כספרים דאין מברכים עליו דמצות לאו להאנות נתנו

יח) הוסיף בו איזה שורה בגובה הבית לכו"ע יש לברך אבל סתרה וחזר ובנאה יש מחלוקת בדבר (מ"ב סקי"ז) וספק ברכות להקל

יט) כלים שקנאם בתשלומים (credit) יותר טוב שלא לברך עליהם (באר משה ה - ס"ח) והמנהג הספרדים שלא לברך כלל על קניית כלים חדשים ורק על בגדים (כה"ח רכ"ג - כ' ול')

כ) המנהג שלא לברך שום ברכה על מה שמקבלים בירושה וזה כנגד פסק השו"ע (רכ"ג - ז)

כא) המקבל מתנה חשובה דעת הבה"ל (רכ"ג - ה ד"ה שיהא) שמברך שהחיינו ודלא כהשו"ע (רכ"ג - ה) שמברך הטוב והמטיב

כב) מצא מציאה מברך עליו שהחיינו או הטוב (מ"ב רכ"ז - סק"ו) זה גמרא מפורשת (זרכות ס')

כג) למה לא מצינו שיעקב ויוסף בהגיעתם שיברכו שהחיינו משום שיוסף היה במצרים והרגיש יעקב בזה שזה התחלת הגלות

כד) המהר"י מינ"ץ בירך שהחיינו כשהגיע למאה וי"ג שנים שהוא לו בר מצוה שניה ספר חיים של ברכה (דף רפ"ה)

IV. העולם נוהגין להקל בברכת שהחיינו ואפשר משום שהרמ"א (רכ"ג - ה) כתב שברכה זו אינה חובה אלא רשות

נפסם לעלו נשמות אבי אורי ר' אליעזר ליפא בר' יעקב ארזכי ע"ה ודאי אורתי באשה רחל בר' גרשון מנחם העניק הכהן ע"ה
ולעלו נשמת אחי היקר ר' איסר זאב בר' אליעזר ליפא ע"ה